

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง อัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพจิตรกรรมลุ่มน้ำโขง
 ชื่อผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกียรติการุณ ทองพรมราช หัวหน้าโครงการวิจัย
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงวิทย์ พิมพ์พรรณ ผู้ร่วมโครงการวิจัย

ปีที่พิมพ์ 2556

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาเรื่องราว รูปแบบ กลวิธี การจัดองค์ประกอบภาพเขียน จิตรกรรมฝาผนัง ความเป็นอัตลักษณ์จิตรกรรมฝาผนังแบบดั้งเดิมในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำโขง วัดภูมินทร์ วัดหนองบัว จังหวัดน่าน ประเทศไทย และวัดเชียงทอง วัดป่ารวก (วัดป่าฮวก) เมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ประกอบภาพถ่าย และสรุปผลโดยได้ผลการศึกษา ดังนี้

เนื้อหาจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ วัดหนองบัว จังหวัดน่าน ประเทศไทย เนื้อหาเรื่องราวที่ปรากฏเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง การติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติ และวิถีชีวิตของคนเมื่อนานจากอดีต ตามเกณฑ์การจัดหมวดหมู่ โดยปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมมากที่สุดร้อยละ 41.0 รองลงมาคือเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และธรรมชาติของมนุษย์ ร้อยละ 27.0 เนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งไม่มีตัวตน ร้อยละ 18.0 เนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์ด้วยกันน้อยที่สุด ร้อยละ 10.0

ทางด้านรูปแบบจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ วัดหนองบัว รูปแบบที่ปรากฏแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพ พบว่าได้นำเสนอรูปแบบเลียนแบบธรรมชาติมากที่สุด ร้อยละ 50.5 รองลงมาคือรูปแบบจินตนาการ ร้อยละ 22.5 รูปแบบสัญลักษณ์ ร้อยละ 14.0 และรูปแบบประเพณีน้อยที่สุด ร้อยละ 9.0

กลวิธีในงานจิตรกรรมฝาผนัง วัดภูมินทร์ วัดหนองบัว จากการศึกษพบว่ากลวิธีระบายสีแบบเปียกบนแห้งมากที่สุด ร้อยละ 91.0 รองลงมาคือกลวิธีลงรักปิดทองคำเปลว ร้อยละ 9.0 ไม่ปรากฏกลวิธีระบายสีเป็นจุดกลวิธีการไล่น้ำหนักสีและกลวิธีติดกระจกแก้วสี

องค์ประกอบภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ วัดหนองบัว ขนาดภาพจิตรกรรมฝาผนังมีขนาดใหญ่ และบริเวณผนังมีพื้นที่ห้องภาพกว้าง ภาพที่ปรากฏมีสัดส่วนที่สมดุล อิริยาบถของตัวละครที่มีความแตกต่างในท่าทาง ทำให้ภาพดูไม่อยู่นิ่ง ภาพที่ปรากฏจะแสดงออกให้เห็นถึงลูกนัยน์ตาที่เอนเอียงไปตามอารมณ์ของภาพเขียน เนื้อหาเป็นแบบเล่าเรื่องด้วยภาพ ภาพจะแสดงระยะใกล้ กลาง ไกล ด้วยการกำหนดให้ภาพดูมุมสูงแบบตานกมอง

ความเป็นอัตลักษณ์จิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ วัดหนองบัว ช่างเขียนจะสร้างสรรค์ภาพลักษณะจินตนาการตามเรื่องราวที่กำหนดขึ้นผสมผสานกับความเป็นจริงจากสิ่งที่ช่างเขียน หนองบัว ผัน เคยพบเห็นภาพที่ปรากฏไม่มีแสงเงา ไม่บอกถึงกาลเวลา ช่างเขียนจะให้ความสำคัญของภาพเขียนที่ปรากฏในเรื่องของอารมณ์ภาพ เช่น ดีใจ เสียใจ เชิญชวน คิดและสงสัย โดยเฉพาะภาพสตรีจะเขียนเน้นลวดลายของอาภรณ์ของหญิงสาวที่เป็นผ้าชิ้นลายน้ำไหล ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทยลือในอดีต และตกทอดรักษาสืบทอดกันมาให้ปรากฏจนทุกวันนี้

เนื้อหาจิตรกรรมฝาผนังวัดเชียงทอง วัดป่ารวก (วัดป่าสวก) เมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนื้อหาเรื่องราวที่ปรากฏเป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนา ด้านการสร้างเมืองหลวงพระบาง นิทานพื้นเมือง ศิลปะและวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง การติดต่อกับชาวต่างชาติ การแต่งกาย และวิถีชีวิตของชาวเมืองหลวงพระบางจากอดีต ตามเกณฑ์การจัดหมวดหมู่โดยปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 50.5 รองลงมาคือเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และธรรมชาติของมนุษย์ ร้อยละ 22.5 เนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งไม่มีตัวตน ร้อยละ 22.5 เนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์ด้วยกันน้อยที่สุด ร้อยละ 4.5

ทางด้านรูปแบบจิตรกรรมฝาผนังวัดเชียงทอง วัดป่ารวก รูปแบบที่ปรากฏแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพ พบว่าได้นำเสนอรูปแบบสัญลักษณ์มากที่สุด ร้อยละ 46.0 รองลงมาคือรูปแบบเลียนแบบธรรมชาติ ร้อยละ 27.0 รูปแบบจินตนาการ ร้อยละ 22.5 รูปแบบผันแปรจากความจริงน้อยที่สุด ร้อยละ 4.5 ไม่ปรากฏรูปแบบลึกลับและรูปแบบประเพณี

กลวิธีจิตรกรรมฝาผนังวัดเชียงทองและวัดป่ารวก จากการศึกษพบว่ากลวิธีระบายสีแบบเปียกบนแห้งมากที่สุด ร้อยละ 46.0 รองลงมาคือกลวิธีงานประณีตศิลป์ประเภทติดกระจกแก้วสี ร้อยละ 27.0 กลวิธีลงรักปิดทองคำเปลว ร้อยละ 27.0 ไม่ปรากฏกลวิธีการไล่น้ำหนักสีและการระบายสีเป็นจุด

องค์ประกอบจิตรกรรมฝาผนังวัดเชียงทอง วัดป่ารวก จากภาพรวมที่ปรากฏ ภาพจิตรกรรมฝาผนังดูแบน ไม่มีแสงเงา ภาพไม่ปรากฏระยะใกล้ กลาง ไกล ภาพจะดูแบนคมชัดเท่าๆ กัน เป็นภาพแบบเอ็กซ์เรย์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังจากภาพรวมมีขนาดเล็กแต่ได้สัดส่วนเนื้อหาของภาพจะเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงบูรณาการซึ่งกัน คู่มืออิสระในการสร้างสรรค์จากช่างเขียน ช่างลงรักปิดทองคำเปลว และช่างติดกระจกแก้วสี

ความเป็นอัตลักษณ์วัดเชียงทอง วัดป่ารวก เนื้อหาภาพจิตรกรรมฝาผนังจะเป็นเรื่องบอกเล่าให้ผู้ที่คนที่พบเห็นภาพประพจน์ปฏิบัติให้อยู่ในกรอบแห่งความดีงาม จากภาพที่ปรากฏไม่บอกถึงเวลากลางวัน กลางคืน ภาพจะเล่าเรื่องเป็นตอนๆ ตามผนังวิหารและจะแบ่งห้องภาพด้วยการจัดวางรูปทรงปราสาท กำแพงเมือง บ้านพักอาศัย กลุ่มต้นไม้ธรรมชาติภูเขาเป็นกรอบแบ่งเขตห้องภาพ และช่างเขียนจะให้ความสำคัญในเรื่องรายละเอียดความประณีตบรรจงในทุกส่วนของห้องภาพจิตรกรรมฝาผนังและการตกแต่งจะปรากฏอยู่ในทุกส่วนของวิหาร เช่น ต้นเสา คาน ช่อ เพดาน ช่างจะสร้างสรรค์และประดิษฐ์ลวดลายให้เหมาะสมกับพื้นที่บริเวณภาพได้อย่างลงตัว

Abstract

The objective of this research was to study the content, story, pattern, technique, composition of mural painting, the identity of traditional mural painting in Khong River Basin, Bhumin Temple and Nongbua Temple, Nan Province, Thailand as well as Chiengkong Temple and Pa-reuk Temple (Pa-huak Temple), Luang-pra-bang City, Lao People's Democratic Republic, in Descriptive Analysis including the photograph, concluded as follows:

The content of mural painting, Bhumin Temple and Nongbua Temple, Nan Province, Thailand, the occurred content and material were related to Buddhism, tradition, art and culture, politic and government, buying with foreigners, and lifestyle Nan people from the past based on criterion of classification. The content of human as well as environment were occurred most, 41.01%. The second order was the content of human beings and their nature, 27.0%. The content of human beings and non existed things, 18.0%. The content of human beings was least, 9.0%.

For the pattern of mural painting, Bhumin Temple and Nongbua Temple, the visualized pattern indicated the aesthetic identity, found that the imitated pattern of nature was presented most, 50.5%. The second order was the imaginative pattern, 22.5%, and the symbolic model, 14.0%. The traditional pattern was the least, 9.0%.

The technique in mural painting of Bhumin Temple and Nongbua Temple, according to the study found the technique of wet paint, on the dry paint, was found most, 91.90%. The second order was the lacquering and gilding technique, 9.0%. No painting as the dot, the color weighing technique, and color glass sticking technique.

The composition of mural painting of Bhumin Temple and Nongbua Temple, the mural painting size was large, and the wall area space was wide. The occurred picture was proportionally balanced. The characters' manners were different in their gestures. So, the pictures were not still. The occurred pictures were shown with the eyes depended on the emotion of painting. The content was the story telling by picture. The picture would show the near, medium, or far distance by determining the picture like high angle as the bird's looking eyes.

The identity of Bhumin Temple and Nongbua Temple, the mural painting would create the imaginative picture according to the determined story combining with reality found by the painter Nan Buapan. The pictures had no light or shadow, didn't tell the time. The painters would give an importance on painting in picture emotion such as delighting, being sad, inviting, thinking, and

wondering. Specifically, women picture would be emphasized on the design or pattern of lady's clothes as Thai sarong, identity of Thai Leu society in the past, and inherited until now.

The content of mural painting in Chientong Temple, Paruek Temple (Pa-huek Temple) Luang-pra-bang City, Lao People's Republic Democratic. The occurred content material was Buddhism, history of Luang-pra-bang city construction, folk tale, art and culture, politic and government, connection with foreigners, dressing and lifestyle of Luang-pra-bang city in the past, classification. The content human and environment for 50.50%. The second order was the content of human beings and the nature, 22.50%. The content of human beings and the non existed thing, was 22.50%. The last order was human beings and human beings, 4.50%.

For the pattern of mural painting of Chientong Temple, Paruek Temple, the occurred picture indicated aesthetic identity, found that the symbolic picture was presented most, 46.00%. The second order included the nature imitated pattern, 27.00%, the imaginative picture for 22.50%. The distortion from reality picture, was the least, 4.50%. No secret or tradition pictures.

The strategy of mural painting of Chientong Temple, Paruek Temple, according to the study found that the wet painting on dry painting, was the most, 46.00%. The second order included the fine art as the color glass sticking for 27.00%, and the lacquering and covering with gold leaf for 27.00%. No technique in color weighing or dot color painting.

The composition in mural painting of Chientong Temple, Paruek Temple, according to the occurred overall picture, the mural picture looked flat, no light and shadow, the picture didn't indicate the near, medium, or far distance. The picture was equally flat like the X-ray. The mural painting picture from overall picture, was small in size but proportionally. The content of picture was story connected and integrated with each other, reflecting the painters' freedom in creation by painters, lacquer and gilding craftsman, and glass sticking handicrafts.

The identity of in mural painting of Chientong Temple, Paruek Temple, the content of mural painting would be story informing the people who would meet or see picture to behave oneself according to merit. According to the occurred picture, day or night wasn't informed. The picture informed story part by part on the chapel's wall. The picture room was divided by putting the shape of Palace, City Wall, House, Trees, Nature, Mountain as the frames for dividing the picture room area. In addition, the drawing painter would give an importance to details and delicacy in every part of mural painting room. The decoration would be occurred in every part of chapel such as the pillar, pole, beam, ceiling. The craftsman would create and invent the pattern or design appropriately with picture area suitably.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ซึ่งได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้จัดหาแหล่งทุนการวิจัยและเสนอแนะให้คำปรึกษาตลอดจนการรวบรวมกรอบแนวคิดการวิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ขอขอบคุณอาจารย์ชุตินา เมฆวัน ที่ช่วยปรับเนื้อหางานวิจัยให้อยู่ในขอบเขตของการศึกษาวิจัย คณะผู้วิจัยกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย ประเภทเงินอุดหนุนทั่วไป ประจำปีงบประมาณ 2552 จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณนักวิชาการ นักประวัติศาสตร์ ศิลปินที่อยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และที่อยู่ในเขตจังหวัดน่าน ประเทศไทย ที่อนุเคราะห์ให้ข้อมูลการวิจัย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงวิทย์ พิมพะกรรณ์ ผู้ร่วมโครงการวิจัย ได้ร่วมเดินทางเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนาม โดยเฉพาะนางสาวอศนีย์ ชมภูเขียว เป็นผู้รวบรวมเก็บข้อมูลวิจัยด้านต่างๆ หากงานวิจัยบังเกิดประโยชน์แก่สังคมคณะผู้วิจัยขอมอบคุณค่าแห่งผลงาน ให้กับคณาจารย์ที่ประสิทธิ์ ประสาทวิชาให้กับคณะผู้วิจัยด้วยความเคารพยิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกียรติคุณ ทองพรมราช